

بزه‌دیدگی جنسی در شبکه‌های اجتماعی

منصوره فصیح

www.ketab.ir

سرشناسه

عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شابک

وضعیت فهرست نویسی

یادداشت

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

شناسه افزوده

شناسه افزوده

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

اطلاعات رکورد کتابشناسی

فیبا

فصیح رامندی، منصوره، ۱۳۵۷ -

بزه‌دیدی جنسی در شبکه‌های اجتماعی/منصوره فصیح؛ ویراستار صدرا عمویی.

تهران: پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات، ۱۴۰۰.

۲۳۷ص: نمودار.

۹۷۸-۶۰۰-۴۵۲-۳۷۵-۲

فیبا

کتابنامه.

جرایم جنسی

Sex crimes

جرایم جنسی -- جنبه‌های اجتماعی

Sex crimes -- Social aspects

جرایم جنسی (حقوق بین‌الملل)

Sex crimes (International law)

جرایم جنسی -- ایران

Sex crimes -- Iran

جرایم جنسی -- قوانین و مقررات -- ایران

Sex crimes -- Law and legislation -- Iran

امور جنسی کامپیوتری

Computer sex

جرایم کامپیوتری

Computer crimes

پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات

Research Center for Culture, Art and Communication

K5۱۹۴

۳۴۵/۰۲۶۸

۸۵۲۸۵۷۶

پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات
دانش فرهنگ و ارتباطات

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

عنوان: بزه‌دیدی جنسی در شبکه‌های اجتماعی

نویسنده: منصوره فصیح (عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات)

ویراستار: صدرا عمویی

طراح جلد: فریماه فاطمی

صفحه‌آرا: فاطمه قیاسوند

نوبت چاپ: اول - پاییز ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۶۲ هزار تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۲-۳۷۵-۲

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.

در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پایین‌تر از میدان ولی عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
صندوق پستی: ۶۲۷۴ - ۱۴۱۵۵، تلفن: ۸۸۹۰۲۲۱۳، دورنگار: ۸۸۸۹۳۰۷۶، Email: nashr@ric.ac.ir

فهرست مطالب

۱.....	سخن ناشر.....
۳.....	چکیده.....
۵.....	مقدمه.....

بخش اول: مبانی نظری بزه‌دیدگی جنسی در شبکه‌های اجتماعی

۱۵.....	فصل اول: بررسی ماهیت و ویژگی شبکه‌های اجتماعی.....
۱۶.....	مفهوم شبکه‌های اجتماعی.....
۱۷.....	تحلیل محتوای شبکه‌های اجتماعی.....
۱۸.....	سطح تحلیل.....
۱۸.....	سطح خرد.....
۱۹.....	سطح میانی.....
۱۹.....	سطح کلان.....
۲۰.....	دسته‌بندی شبکه‌های اجتماعی.....
۲۲.....	ویژگی‌های شبکه‌های اجتماعی.....
۲۷.....	تولد و تاریخچه شبکه‌های اجتماعی.....

۳۱.....	فصل دوم: ظرفیت‌های شبکه‌های اجتماعی در ارتکاب بزه‌دیدگی جنسی.....
۳۲.....	نمایه عمومی کاربران در تنظیمات اولیه.....
۳۳.....	امکان یافتن کاربران آسیب‌پذیر به روش‌های گوناگون از طریق شبکه‌های اجتماعی.....
۳۴.....	نظارت‌نداشتن در ارسال تصاویر و ویدئوها.....
۳۵.....	اتخاذ نکردن سازوکار مناسب جهت شناسایی هویت واقعی کاربر.....
۳۶.....	ورود بدون رضایت به گروه‌ها.....
۳۶.....	نتیجه.....

بخش دوم: مبنا و ماهیت بزه و بزه‌دیدگی جنسی

۴۱.....	فصل اول: ساختارشناسی جرم جنسی.....
۴۱.....	مفهوم جرم یا بزه.....

۴۲.....	بزه کار.....
۴۳.....	بزه دیده.....
۴۴.....	تدقیق مفهوم جرم از منظر حقوقی و جامعه‌شناسی.....
۴۴.....	مفهوم جرم در حقوق کیفری.....
۴۴.....	مفهوم جرم در رویکرد جرم‌شناسی.....
۴۵.....	تعریف جرم در پرتو دیدگاه‌های جامعه‌شناسانه.....
۴۶.....	تبیین مؤلفه‌های بزه جنسی.....
۴۹.....	بزه کار جنسی.....
۴۹.....	بزه‌دیدگی جنسی.....
۵۰.....	شقوق جرم جنسی.....
۵۰.....	تبیین جنس.....
۵۰.....	مفهوم زیست‌شناسی جنس.....
۵۰.....	مفهوم روان‌شناختی جنس.....
۵۲.....	نقش جنسی.....
۵۲.....	رفتار جنسی.....
۵۲.....	مقایسه جرائم جنسی با انحرافات جنسی.....

فصل دوم: بزه‌دیده‌شناسی رهیافتی برپیشگیری از جرم..... ۵۷

۵۹.....	عامل و الهام‌بخش جرم؛.....
۵۹.....	بزه‌دیده‌شناسی اولیه.....
۵۹.....	بزه‌دیده‌شناسی ثانویه.....
۶۰.....	آشنایی با گونه‌های جرم‌شناختی بزه‌دیدگان.....
۶۰.....	بزه‌دیدگان بدون تأثیر در بزه‌دیدگی.....
۶۱.....	ویژگی‌های بالفعل بزه‌دیده.....
۶۱.....	ویژگی‌های بالقوه بزه‌دیده.....
۶۱.....	گونه‌های خاص بزه‌دیدگان.....
۶۱.....	زنان بزه‌دیده.....
۶۲.....	کودکان بزه‌دیده (بزه‌دیدگی بر پایه معیار آسیب‌شناسی سن).....
۶۳.....	نظریات بزه‌دیدگی.....
۶۴.....	نظریه انتخاب عقلانی.....
۶۵.....	نظریه فعالیت روزمره.....
۶۶.....	نظریه سبک زندگی.....
۶۸.....	ارزیابی عوامل مؤثر بر بزه‌دیدگی.....

۷۱.....	فصل سوم: بزه‌های جنسی در شبکه اجتماعی
۷۲.....	کنشگران شبکه‌های اجتماعی
۷۲.....	ظرفیت‌های بزه‌زای شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی
۷۴.....	ظرفیت‌های مؤثر کاربران در بزه‌دیدگی
۷۴.....	نیازهای جنسی و سکس مجازی
۷۶.....	اختلالات روانی و بیماری‌های جنسی بزه‌دیده
۷۸.....	نیازهای عاطفی و اجتماعی
۷۹.....	نیازهای مالی بزه‌دیده و روسپیگری مجازی
۷۹.....	ویژگی‌های بزه‌کاران جنسی در شبکه‌های اجتماعی
۸۰.....	انگیزه جنسی
۸۰.....	انتقام‌جویی
۸۱.....	پاسخ به گرایش‌های درونی و حس لذت‌طلبی و کنجکاوی
۸۱.....	تطبیق نظریه‌های بزه‌دیده‌شناسی در رابطه با بزه‌دیدگی شبکه‌های اجتماعی
۸۱.....	نظریه فراگیری
۸۲.....	نظریه رهایی اخلاقی
۸۴.....	بزه‌کاری سایبری و راه‌های اخلاقی
۸۴.....	نتیجه

بخش سوم: بزه‌دیدگی زنان در شبکه‌های اجتماعی

۹۳.....	فصل اول: گونه‌شناسی و الگوهای بزه‌دیدگی زنان در شبکه‌های اجتماعی
۹۶.....	بزه‌دیدگی جنسی در قالب حساب‌های کاربری حقیقی
۹۷.....	بزه‌دیدگی جنسی در قالب حساب‌های کاربری غیر واقعی

فصل دوم: بارزترین مصادیق بزه‌های جنسی علیه زنان در شبکه‌های اجتماعی

۱۰۰.....	سکس‌تینگ
۱۰۰.....	هرزگی
۱۰۱.....	هرزه‌نگاری
۱۰۳.....	ارسال پیام صوتی مبتذل
۱۰۳.....	فاجاق جنسی
۱۰۴.....	گردشگری جنسی در اینترنت
۱۰۵.....	هتک حرمت رایانه‌ای جنسی
۱۰۵.....	شایعه‌پراکنی سایبری
۱۰۶.....	قلب تصاویر (مورفینگ)

همانندسازی (کلونینگ).....	۱۰۶
دسترسی غیرمجاز.....	۱۰۷
تعقیب ابتدایی سایبری.....	۱۰۷

فصل سوم: علل بزه‌دیدگی زنان در شبکه‌های اجتماعی..... ۱۰۹

عوامل کلی.....	۱۱۰
جنس مؤنث عامل بزه‌دیده‌زا.....	۱۱۰
شرایط روانی بزه‌دیده.....	۱۱۰
میزان سواد رسانه‌ای.....	۱۱۱
تبیین نقش کاربران زن در بزه‌دیدگی خود.....	۱۱۲
عکس پروفایل.....	۱۱۲
عضویت در گروه‌ها.....	۱۱۲
تعامل با رفتارهای مزاحم‌گونه.....	۱۱۲
تأثیر موقعیت اجتماعی بر بزه‌دیدگی.....	۱۱۳

فصل چهارم: راهکارهای پیشگیری از بزه‌دیدگی در شبکه‌های اجتماعی..... ۱۱۵

سازوکارهای پیشگیرانه از بزه‌دیدگی در معنای عام آن.....	۱۱۶
پیشگیری وضعی.....	۱۱۶
افزایش زحمات ارتکاب جرم.....	۱۱۶
تکنیک‌های کنترل‌کننده یا محدودکننده دسترسی.....	۱۱۶
منحرف کردن جهت ارتکاب اعمال مجرمانه.....	۱۱۷
کنترل و محدود کردن دسترسی به ابزارهای تسهیل‌کننده بزه علیه کاربران در فضای مجازی.....	۱۱۷
الزام مجرم به برگرداندن اوضاع به پیش از ارتکاب جرم.....	۱۱۸
جبران خسارت بزه‌دیده.....	۱۱۸
تقلیل بزه‌کاری.....	۱۱۹
سازوکارهای دولتی.....	۱۲۰
سازوکارهای حمایتی در پرتو سیاست کیفری افتراقی از زنان بزه‌دیده.....	۱۲۰
تشدید کیفر بزه‌کاران مبتنی بر ماهیت بزه‌دیده.....	۱۲۱
تقویت بزه‌دیده‌زایی در قانون کیفری.....	۱۲۱
سازوکارهای فنی پیشگیرانه از بزه‌دیدگی زنان.....	۱۲۲
نمایه خصوصی.....	۱۲۲
نپذیرفتن درخواست‌های دوستی.....	۱۲۳
ارسال نکردن تصاویر شخصی و غیررسمی به دیگر کاربران.....	۱۲۳

۱۲۴.....	استفاده از عکس‌های رسمی در پرو فایل
۱۲۴.....	دقت در ورود به گروه‌ها و ترک گروه‌های نابهنجار
۱۲۴.....	پیشگیری از بزه‌دیدگی در شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر نظریه‌های بزه‌دیدة‌شناسی
۱۲۴.....	پیشگیری مبتنی بر نظریة سبک فعالیت‌های روزمره
۱۲۵.....	پیشگیری مبتنی بر نظریة شیوة زندگی
۱۲۵.....	پیشگیری مبتنی بر تقویت پایه‌های ایمانی
۱۲۷.....	نتیجه

بخش چهارم: بزه‌دیدگی جنسی کودکان در شبکه‌های اجتماعی

۱۳۳.....	فصل اول: مبانی نظری بزه‌دیدگی کودکان در فضای مجازی
۱۳۳.....	ویژگی‌ها و اقتضائات دوره کودکی
۱۳۶.....	ماهیت بزه جنسی نسبت به کودک
۱۳۹.....	اقدامات نهادهای بین‌المللی در راستای حفظ حقوق بشری کودک
۱۴۱.....	اعلامیة جهانی حقوق بشر (۱۰ دسامبر ۱۹۴۸)
۱۴۲.....	میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۶ دسامبر ۱۹۶۶)
۱۴۲.....	میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۶ دسامبر ۱۹۶۶)
۱۴۲.....	اسناد خاص حقوق بشر به دنبال جهانی‌کردن حمایت کیفری از کودکان در برابر مصادیق بزه‌دیدگی
۱۴۳.....	کنوانسیون حقوق کودک (۲۰ نوامبر ۱۹۸۹)
۱۴۴.....	بند دوم کنوانسیون راجع به محو بدترین اشکال کار کودک و توصیه‌نامه مکمل آن (۱۷ ژوئن ۱۹۹۹ میلادی)
۱۴۵.....	پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک مصوب سال ۲۰۰۰
۱۴۵.....	طبقه‌بندی قوانین حمایتی کیفری کودکان و نوجوانان
۱۴۵.....	قوانین کیفری ماهوی
۱۴۶.....	قوانین کیفری شکلی
۱۴۷.....	قوانین کیفری حمایتی از کودک و نوجوان در نظام قضایی جمهوری اسلامی ایران
۱۴۷.....	قوانین شکلی
۱۴۷.....	لایحه قانونی تشکیل دادگاه‌های عمومی ۱۳۵۸
۱۴۸.....	آیین‌نامه قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب ۱۳۷۳
۱۴۹.....	قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری ۱۳۷۸
۱۵۰.....	قوانین کیفری ماهوی
۱۵۰.....	قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ و ۱۳۷۵
۱۵۰.....	قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

قانون حمایت از کودکان و نوجوانان ۱۳۸۱.....	۱۵۴
لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۹۶/۱۱/۱۵.....	۱۵۴
قانون مبارزه با قاچاق انسان ۱۳۸۳.....	۱۵۶
قانون مربوط به حضانت مصوب ۶۵/۰۴/۲۶.....	۱۵۷

فصل دوم: بزه‌دیدگی جنسی کودکان در شبکه‌های اجتماعی.....	۱۵۹
عوامل مؤثر بر بزه‌دیدگی کودکان در شبکه‌های اجتماعی.....	۱۵۹
کنجکاوی کودکان.....	۱۵۹
علل خانوادگی.....	۱۶۰
امکان گمنام‌نشدن هویت مجرمان.....	۱۶۳
ناآگاهی از ساختار و چگونگی کارکرد شبکه اجتماعی.....	۱۶۴
آثار شبکه‌های اجتماعی بر کودکان و نوجوانان.....	۱۶۴
نابودی سرمایه اجتماعی.....	۱۶۵
بسط انحراف جنسی علیه کودکان و نوجوانان.....	۱۶۷
زورگیری مجازی.....	۱۶۸
آزار و مزاحمت جنسی.....	۱۶۹
جرایم ارتكابی علیه کودکان در فضای مجازی.....	۱۷۰
هرزه‌نگاری کودک با نمایش اندام جنسی.....	۱۷۰
گردشگری جنسی.....	۱۷۳
قاچاق کودکان به منظور بهره‌کشی جنسی.....	۱۷۵
تقاضاها و برخوردهای جنسی.....	۱۷۷
مواجهه ناخواسته با مطالب جنسی.....	۱۷۷

فصل سوم: پیشگیری از بزه‌دیدگی کودکان.....	۱۷۹
پیشگیری اجتماعی.....	۱۷۹
مشخصه پیشگیری اجتماعی در فضای مجازی.....	۱۸۰
تفاوت پیشگیری اجتماعی با مداخله زودهنگام.....	۱۸۰
اقدام‌ها و تدبیرهای آموزشی و تربیتی.....	۱۸۱
اقدام‌ها و تدبیرهای آموزشی - تربیتی در خانواده.....	۱۸۴
پیشگیری از بیداری احساس جنسی زودرس.....	۱۸۵
شکل‌دهی به شخصیت جنسی.....	۱۸۶
آموزش استفاده درست از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی.....	۱۸۷
اقدام‌ها و تدبیرهای آموزشی - تربیتی در نهادهای آموزشی و پژوهشی.....	۱۸۷

۱۸۹.....	نقش رسانه
۱۸۹.....	مدیریت اوقات فراغت
۱۸۹.....	تقویت ارزش های گروهی و عرفی ساختن هنجارها
۱۹۰.....	پیشگیری وضعی
۱۹۱.....	اقدام ها و تدابیر نظارتی - کنترلی
۱۹۱.....	پلیس و نهادهای مرتبط
۱۹۱.....	پلیس فتا
۱۹۲.....	کارگروه تعیین مصادیق محتوای مجرمانه و فیلترینگ
۱۹۴.....	شورای عالی فضای مجازی
۱۹۴.....	نهادهای قضایی
۱۹۵.....	دادسرا
۱۹۶.....	دادگاه
۱۹۷.....	اتخاذ سازوکارهای پیشگیری از طریق پلیس ویژه اطفال و نوجوانان
۲۰۰.....	راهکارهای پیشگیری از بزه دیدگی کودکان در پرتو نظریه شیوه زندگی
۲۰۰.....	تدابیر غیر حقوقی
۲۰۱.....	تدابیر
۲۰۳.....	نتیجه
۲۰۷.....	برآمد
۲۱۲.....	منابع

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات با هدف رفع نیازهای پژوهشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، نزدیک به دو دهه است که با رویکرد مسئله‌محوری به دنبال شناخت مشکلات حوزه فرهنگ و هنر، شناسایی قابلیت‌ها و ظرفیت‌ها و ارائه راهبردها و راهکارهای مناسب برای حل مشکلات و نیز توسعه قابلیت‌ها در مسیر تعالی فرهنگی کشور است.

این پژوهشگاه، با سه پژوهشکده فرهنگ، پژوهشکده هنر و پژوهشکده ارتباطات در تعامل و همکاری با صاحب‌نظران و اندیشمندان حوزه فرهنگ و هنر، ضمن اجرا و نظارت بر طرح‌های پژوهشی مورد نیاز، اقدام به برگزاری نشست‌ها، همایش‌های علمی، جلسات نقد و گفتگو و نیز جشنواره پژوهش فرهنگی سال می‌نماید.

علاوه بر این، دفتر طرح‌های ملی پژوهشگاه نیز، به‌عنوان متولی انجام مطالعات فرهنگی و اجتماعی در سطح ملی، ضمن اجرای نظرسنجی‌های موردنیاز، به اجرای پیمایش‌های ملی نظیر پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان؛ مصرف کالاهای فرهنگی؛ سواد رسانه‌ای؛ وضعیت فرهنگی، اجتماعی و اخلاقی جامعه ایران و سنجش سرمایه اجتماعی کشور اقدام می‌نماید. پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، تلاش دارد تا مجموعه دستاوردهای

پژوهشی خود را با هدف تحقق عدالت فرهنگی و دسترسی همه پژوهشگران و سیاست‌گذاران فرهنگی کشور، منتشر نماید. از این‌رو انتشارات پژوهشگاه طی مدت فعالیت خود تاکنون، آثار پژوهشی متعدد و متنوعی را در قالب «کتاب»، «گزارش پژوهش»، «گزارش نظرسنجی» و «گزارش راهبردی» منتشر کرده است. پژوهشگاه همچنین، انتشار فصلنامه علمی پژوهشی «مطالعات فرهنگ ارتباطات» و نیز چاپ آثار برگزیده جشنواره فرهنگی سال را در کارنامه خود دارد.

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ضمن استقبال، تعامل، همکاری و همفکری با استادان، نخبگان و پژوهشگران حوزه فرهنگ، هنر و رسانه، امیدوار است با انتشار دستاوردهای پژوهشی خود بتواند به «مرجع پژوهش» در حوزه فرهنگ و هنر ایران و نیز پایگاهی برای اندیشمندان و دلسوزان این عرصه تبدیل شود. ضمن آنکه پژوهشگاه اذعان می‌دارد، انتشار این آثار برای آشنایی کارشناسان با جدیدترین دیدگاه‌هاست و به‌منزله تایید تمام محتوای آن‌ها نیست.

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

چکیده

رشد فناوری اطلاعات، افزایش استفاده از اینترنت و رشد روابط اجتماعی از گذر فرایندهای رایانه‌مدار، موجب افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی شده است. به‌نوعی که امروزه، استفاده از شبکه‌های اجتماعی به جزء جدایی‌ناپذیر زندگی بیشتر افراد تبدیل شده است. عضویت در شبکه‌های اجتماعی گوناگون و برقراری ارتباط مجازی با دیگران، گرچه فرصت مناسبی را جهت اشتراک‌گذاری دانش و سوابق شغلی و حرفه‌ای به وجود آورده است؛ اما پیامدهای ناگواری چون بزه‌دیدگی جنسی را به وجود آورده است. بزه‌دیدگی جنسی در این قلمرو، نه‌تنها برقراری روابط جنسی متعاقب آشنایی و دوستی در شبکه‌های اجتماعی را در بر می‌گیرد؛ بلکه شامل ارسال فیلم‌ها، تصاویر و متن‌های مستهجن و هرزه‌نگارانه را نیز می‌شود. یافته‌های پژوهش بیانگر این مهم است که زنان و کودکان به‌واسطه ویژگی‌های جسمی و جنسی خود، از مطلوب‌ترین آماج برای بزه‌کاران این نوع جرائم هستند. از این رو، در مطالعه حاضر، با تمرکز بر ابعاد بزه‌دیدگی جنسی زنان و کودکان در شبکه‌های اجتماعی، چگونگی پیشگیری از این بزه‌دیدگی واکاوی می‌شود. بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش، قابلیت‌های شبکه‌های اجتماعی همچون جست‌وجوی نام، شماره تلفن، رایانامه، استفاده از قابلیت GPS در شبکه‌هایی

همچون تانگو، اینستاگرام، تلگرام و ... و نظارت نکردن این شبکه‌ها در ارسال تصاویر و ویدئوها، نبود سازوکارهای مناسب جهت شناسایی هویت واقعی کاربران و ورود بدون رضایت به گروه‌ها و برقراری ارتباط با افراد غریبه ظرفیت شبکه‌های اجتماعی در بزه‌دیدگی جنسی زنان را افزایش داده است. به نظر می‌رسد که رعایت نکردن احتیاط‌های لازم در نحوه استفاده از شبکه‌های اجتماعی امکان بزه‌دیدگی جنسی را افزایش می‌دهد.

واژگان کلیدی: بزه‌دیدگی، بزه‌کار، جرم جنسی، بزه‌دیده جنسی، شبکه‌های اجتماعی.

• مقدمه

در سال‌های اخیر، انفجار فناوری اطلاعات^۱ کمتر عرصه‌ای از حیات بشری را بدون تغییر رها کرده است. تأثیر این فناوری در ابعاد گوناگون زندگی بشر آن‌چنان گسترده است که بعید نیست در آینده، به‌سان پیدایش خط، تاریخ تمدن بشر به دوره پیش از پیدایش فناوری اطلاعات و پس از پیدایش آن تفکیک شود. نفوذ فناوری اطلاعات و ارتباطات و نقش آن در زندگی امروز به حدی است که می‌توان با کنار هم چیدن کلیدواژه‌های مندرج در جست‌وجوگرها، نیم‌رخ^۲ی از شخصیت کاربر که نشانگر عادات، علایق، سلايق، وضعیت سلامتی و نیازهای شخصی اوست، ترسیم کرد. به این ترتیب، سایه روشن مجازی رفته‌رفته رنگ می‌بازد و حقیقت این فضا پررنگ و پررنگ‌تر می‌شود تا آنجا که گاه از آن به واقعیت و گاه از نمودهایی از آن به فراواقعیت تعبیر می‌شود. این بدان معناست که برخلاف گمان رایج، رفتارهای شهروندان فضای سایبر در این فضا تمام نمی‌شود و آثار بسیاری از رفتارهای فضای مجازی به محیط واقعی کشیده می‌شود و بسیاری از رفتارهای محیط واقعی بر فضای مجازی تأثیرگذار است. یکی از محیط‌های

1. The explosion of Information Technology

2. Profile

از آن جمله می‌توان به افسردگی، دوری‌گزینی از فضای واقعی، پرخاشگری و انزوایابی اشاره کرد. بدون شک، یکی دیگر از مهم‌ترین پیامدهای ناگوار رشد شبکه‌های اجتماعی امکان بزه‌دیدگی کاربران در این بستر است. ممکن است که کاربران شبکه‌های اجتماعی قربانی شدن را در حوزه‌های گوناگونی چون بزه‌دیدگی جنسی، سرقت هویتی، کلاهبرداری اینترنتی، جاسوسی اقتصادی و بازنمایی سوء از محصولات در قالب‌های گوناگون تجربه کنند. نباید از نظر دور داشت که وجود فرصت‌های بزه‌کاری و نیز نبود موانع فیزیکی جهان واقعی «انگیزش‌یافتگی»^۱ برای ارتکاب جرم را در بسیاری از بزه‌کاران بالقوه و بالفعل فضای مجازی بالا برده است؛ تا آنجا که حتی بسیاری از شهروندان متعارف فضای سایبر را به ارتکاب جرم برمی‌انگیزد و به باور برخی، پدیده «عمومی شدن بزه‌کاری در فضای سایبر»^۲ مقرون به صحت است تا جایی که گفت می‌شود، برای بزه‌کارانی که به دنبال سوءاستفاده‌های جنسی از زنان هستند، فضاهای مجازی نظیر «شبکه‌های اجتماعی» که قابلیت حضور آنلاین و دسترسی مکرر به بزه‌دیده در آن‌ها وجود دارد، جایگزین تفریحگاه‌ها شده است.

بر اساس شواهد موجود، یکی از مهم‌ترین انواع بزه‌دیدگی در شبکه‌های اجتماعی بزه‌دیدگی جنسی است. پیمایش مؤسسه «تلاش برای جلوگیری از سوءاستفاده‌های برخط» نشان داده است که زنان ۸۰ درصد بزه‌دیدگی جنسی در شبکه‌های اجتماعی را به خود اختصاص داده‌اند (مارکوم، کاترین و جورج)^۳. این امر، افزون بر آنکه روح و شرافت زنان را به یغما می‌برد، به تداوم هژمونی مردسالارانه حاکم بر جوامع نیز کمک می‌کند. از این رو، شناسایی علل بزه‌دیدگی، به‌ویژه نسبت به زنان و ارائه سازوکارهای پیشگیرنده، نه تنها از قربانی شدن مدرن جنسی می‌کاهد؛ بلکه هم‌سو با آرای حامیان حقوق بشر و حقوق زنان، مانعی بر تحقق سرسپردگی جنسی است.

1. Motivating

2. Generalization of Cybercrime

3. Marcum, Cathrine and George E

توجه به بزه‌دیدگی جنسی اقشار آسیب‌پذیری همچون زنان و کودکان در این فضا و پژوهش در این باب، علاوه بر گستره و کثرت بزه‌دیدگی آنان در فضای سایبر، از منظر «سیاست جنایی» نیز توجه‌پذیر است؛ چه آنکه غالباً در جرائم علیه این قشر، احتمال ارتکاب جرائم دیگری در جهت «انتقام یا اخفای بزه‌کاری» به‌مراتب بالاتر است. همچنین، آثار و نتایج بزه‌دیدگی زنان و مردان نیز تفاوت زیادی دارد. بزه‌دیدگی سایبری مردان عموماً بر خسارت و زیان اقتصادی تمرکز دارد، درحالی‌که معمولاً «جنس بزه‌دیدگی زنان» از نوع عاطفی - حیثیتی است و مستقیم آبروی آنان را نشانه می‌گیرد. علاوه‌براین، از حیث روان‌شناختی، «طاقت تحقیر برخط»^۱ در بزه‌دیده زن به‌مراتب پایین‌تر از بزه‌دیده مرد است و وی را با مخاطرات جبران‌ناپذیر مواجه می‌سازد.

گرچه در خصوص تعداد کاربران شبکه‌های اجتماعی، آمار رسمی موجود نیست؛ اما شواهد غیررسمی حاکی از آن است که شبکه‌هایی همچون تلگرام،^۲ واتس‌آپ،^۳ لاین،^۴ تانگو و اینستاگرام^۵ بیشترین طرفداران را دارند. در خصوص شبکه‌های تلگرام و واتس‌آپ، افراد تنها به اشخاصی دسترسی دارند که شماره تلفن آن‌ها را در لیست مخاطبان خود داشته باشند. در شبکه لاین نیز دو راه جهت برقراری ارتباط با افراد وجود دارد که عبارت‌اند از: ذخیره‌داشتن شماره تلفن و دانستن شناسه کاربری افراد، اما در شبکه تانگو، افراد از روش‌های گوناگونی همچون جست‌وجوی نام، شماره تلفن، رایانامه، استفاده از قابلیت GPS و ... می‌توانند با اشخاص دیگر ارتباط برقرار کنند. ازاین‌رو، با توجه به آنکه به موازات افزایش برقراری ارتباط با افراد غریبه، امکان بزه‌دیدگی جنسی، به‌ویژه نسبت به زنان و در مرحله بعد نسبت به

1. Online Tolerance threshold

2. Telegram

3. WhatsApp

4. Line

5. Tango

6. Instagram

کودکان افزایش می‌یابد، واکاوی آسیب جنسی و ماهیت بزه‌دیدگی جنسی ناشی از شبکه‌های اجتماعی ضروری است؛ بنابراین، لزوم بررسی و داشتن نگاه جرم‌شناسانه به این فضای ارتباطی جدید (شبکه‌های اجتماعی) و شناخت کنشگران این محیط که همانا بزه‌کاران و بزه‌دیدگان فضای مجازی هستند، امری اجتناب‌ناپذیر است. در این پژوهش تلاش می‌شود تا با معرفی شاخص‌های شبکه‌های اجتماعی، چرایی بزه‌دیدگی جنسی در آن بررسی شود. الگوهای بزه‌دیدگی جنسی در این مبنا را کنکاش شده و سرانجام سازوکارهای پیشگیری را ارائه دهد.

همچنین، در این پژوهش سعی بر آن است که با شناسایی بزه‌دیدگان فضای مجازی و آشنایی با زمینه‌های بروز جرم علیه آنان، از بزه‌دیدگی افراد خصوصاً دو گروه آسیب‌پذیر یعنی زنان و کودکان با ارائه راهکارهایی عملی پیشگیری شود. پیرایه یافته‌های جرم‌شناسان، اگرچه زنان کمتر از مردان مرتکب جرم می‌شوند؛ اما میزان بزه‌دیدگی آن‌ها با توجه به ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی (به‌ویژه در جوامع مردسالار) بیشتر است. در تحقیقات گوناگون، بیشینه و کمینه قربانیان برای زنان از ۲ تا ۶۲ درصد و برای مردان از ۳ تا ۱۶ درصد برآورد شده است. در خصوص بزه‌دیدگی جنسی کودکان نیز لازم است گفته شود که کودکان هر دو جنس می‌توانند قربانی جرائم جنسی شوند؛ اما این مسئله عمدتاً در مورد دخترها بیش از پسران است؛ بنا بر نتایج برخی از مطالعات، احتمال قربانی شدن دختران ۵/۲ برابر پسران است.

براین اساس، در پژوهش حاضر تلاش می‌شود تا با معرفی شاخص‌های شبکه‌های اجتماعی، چرایی بزه‌دیدگی جنسی زنان و کودکان در آن ارزیابی شود. الگوهای بزه‌دیدگی جنسی را در این قلمر کنکاش کند و سرانجام سازوکارهای پیشگیرانه از بزه‌دیدگی جنسی زنان را ارائه دهد. این پژوهش از نوع تحقیقات کیفی است و روش تحقیق مورد استفاده در آن توصیفی - تحلیلی است. روش تحلیلی را می‌توان به صورت یک پیوستار در نظر گرفت که با توصیف آغاز می‌شود و به تحلیل و نقد می‌انجامد. در قسمت

توصیفی، به توصیف پدیده و موضوع مورد بررسی به همان صورتی که در منابع وجود دارد، پرداخته می‌شود. روش تحلیلی به یک معنا، از توصیف مفهوم‌ها و برشمردن ویژگی اصیل آن مفهوم ناگزیر است. این امر می‌تواند با استفاده از روش تحلیل پاره‌پاره یا روش توصیف جامع از زبان که طی آن به قصد کشف جغرافیای منطقی مفهوم‌ها، شبکه مفهومی و روابط مفهوم‌ها با یکدیگر بررسی می‌شود، انجام گیرد و به روشن‌بینی تفکر بینجامد.

تاکنون، پژوهش‌ها و مقالات متعددی در خصوص «جرائم جنسی و بزه‌دیدگی ناشی از آن» نوشته شده است. برای نمونه، بابک رزم‌ساز در کتاب *روش‌های پیشگیری از جرائم جنسی و خلاف عفت عمومی در سیاست جنایی جمهوری اسلامی ایران* (۱۳۹۴، نشر مجد) به بررسی راه کارهای پیشگیری و جنبه‌های گوناگون این جرم از منظر مذهبی توجه کرده است. همچنین، اکبر عزیزی در کتاب خود با عنوان *پیشگیری از جرائم جنسی* (۱۳۹۲، انتشارات خرسندی) تنها به چگونگی پیشگیری از وقوع این جرائم پرداخته است. رهگشا و همکاران در مقاله «پیشگیری رشدمدار از بزه کاری کودکان و نوجوانان در فضای مجازی» (۱۳۹۶) تنها چگونگی ابتلای این قشر به بزه کاری در ابعادی غیر از جرائم جنسی در فضای مجازی را بررسی کرده‌اند. زهروی و احمدزاده نیز در مقاله «تن‌نمایی زنان در فضای مجازی با نگاهی به آموزه‌های فقه امامیه» (۱۳۹۵) با واکاوی انجام این جرم از سوی زنان و آثار شرعی حاکم بر آن توجه کرده است. یزدانی در مقاله «الگوی کیفری در جرائم جنسی» (۱۳۹۵) به تحلیل رویکرد سزادهنده در الگوی کیفری موجود پرداخته است. مظفری نیز با رویکردی فقهی «مبانی جرم‌انگاری در جرائم مستوجب حد در حقوق کیفری اسلام» (۱۳۹۳) را بررسی کرده است. توحیدی و فضلی در مقاله «پیشگیری وضعی از جرائم جنسی» (۱۳۹۳) تنها به راه‌های پیشگیری از این جرم پرداخته‌اند.

وجه اشتراک تمامی پژوهش‌های یادشده توجه صرف به جرائم جنسی در معنای عام آن است؛ البته در خصوص جرائم جنسی بدون تقیید بر وضعیت

بزه‌دیدگان مقالات و کتاب‌های متعدد موجود است که به جهت پرهیز از طولانی‌شدن متن ذکر نشد. درواقع، اوصاف بزه‌دیدگی جنسی و آثار حقوقی مترتب بر آن تاکنون در پژوهش مستقلی بررسی نشده است. تفاوت و نوآوری پژوهش موردنظر تمرکز بر وضعیت بزه‌دیدگی جرائم جنسی در فضای مجازی و به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی است.